

ΚΕΡΚΥΡΑ

Γαρίτσα

Οικόπεδο Μπούζη

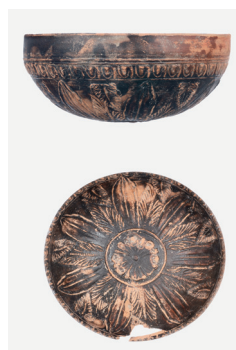
Ο χώρος που ερευνήθηκε κατά τις ανασκαφικές περιόδους 2005-2006 αποτελεί τμήμα του νεκροταφείου της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας και χρησιμοποιήθηκε σποραδικά στην αρχαϊκή και την κλασική περίοδο και περισσότερο εντατικά στους υστεροκλασικούς και τους ελληνιστικούς χρόνους. Συνολικά, αποκαλύφθηκαν 31 τάφοι και συγκεντρώσεις οστών. Η πλειονότητα χρονολογείται στον 4ο και το 2ο αι. π.Χ. και είναι οργανωμένοι σε συστάδες, ενώ παράλληλα απαντούν και μεμονωμένες ταφές. Ο παλαιότερος τάφος είναι ένας πίθος που χρησιμοποιήθηκε από τον ύστερο 7ο έως τον 5ο αι. π.Χ. και περιέλαβε εννέα ταφές και έναν εγχυτρισμό. Στον 4ο και το 2ο αι. π.Χ. επικρατεί ο ενταφιασμός σε λακκοειδείς και κεραμοσκεπείς τάφους. Στον 4ο αι. π.Χ. οι λακκοειδείς είναι περισσότεροι, ιδρύονται σχεδόν κατά κανόνα στον άξονα Β.-Ν. και είτε είναι ακτέριστοι ή συνοδεύονται από λίγα κτερίσματα. Στο 2ο αι. π.Χ. οι λακκοειδείς υπερτερούν ελαφρά των κεραμοσκεπών, οι ταφές διευθετούνται στον άξονα Α.-Δ. και απαντούν περισσότερα κτερίσματα. Ιδιαίτερα σημαντικό στοιχείο για την εκτεταμένη χρήση του χώρου κατά τη διάρκεια του 4ου αι. π.Χ. αποτελούν τα

κατάλοιπα μιας «τελετουργικής» πυράς με έκταση περίπου 6-7 τ.μ. Χαρακτηριστικό της πυράς ήταν η μεγάλη ποσότητα αέραιων και κατά το ήμισυ σωζόμενων αγγείων (περίπου 1.400 τον αριθμό) που ανήκουν σε τύπους του ύστερου 5ου και, κυρίως, του 4ου αι. π.Χ. και η πυκνότητα της κεραμικής γενικότερα. Η εν λόγω απόθεση είναι δυνατό να αντιπροσωπεύει τα κατάλοιπα μιας χθόνιας τελετουργικής πρακτικής, η οποία χαρακτηρίζεται από την κατανάλωση ποτού και φαγητού. Συναφής με την ταφική χρήση του χώρου είναι η ενεπίγραφη επιτύμβια στήλη που χρονολογείται στα τέλη του 4ου ή στον 3ο αι. π.Χ. και προσφέρει απτή μαρτυρία για την παρουσία των Μακεδόνων στην Κέρκυρα τον ύστερο 4ο αι. π.Χ. (εικ. 1-2).

Οικόπεδο πρώην εργοστασίου «Δεσύλλα»

Το εργοστάσιο «Δεσύλλα», εκτός κάποιων νεότερων κατασκευών, έχει χαρακτηριστεί ιστορικό διατηρητέο μνημείο, καθώς αποτελεί το μοναδικό συγκρότημα ολοκληρωμένης βιομηχανικής εγκατάστασης στην Κέρκυρα. Το οικόπεδο εντάσσεται σε περιοχή μεγάλου αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Οι πρώτες αρχαιολογικές ενδείξεις εντοπίστηκαν στο χώρο το έτος 1983 κατά τη διάρκεια διερευνητικών τομών που διενήργησε η Εφορεία, ενώ το έτος 2005 εντοπίστηκαν και πάλι αρ-

Εικ. 1. Γαρίτσα. Οικόπεδο Μπούζη. Άποψη της πυράς.

Εικ. 2. Γαρίτσα. Οικόπεδο Μπούζη. Ανάγλυφος σκύφος ελληνιστικής εποχής.

καιότητες. Η ανασκαφική διερεύνηση του χώρου διήρκεσε από το καλοκαίρι του 2006 έως τα τέλη του 2008, με πολλές ενδιάμεσες διακοπές κατά τη διάρκεια των χειμερινών μηνών. Συνολικά, η ανασκαφή κάλυψε μια έκταση 3,5 περίπου στρεμμάτων. Από τα αρχιτεκτονικά λείψανα που αποκαλύφθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, αξίζει να αναφερθούν τμήματα ισχυρών τοίχων προερχόμενων πιθανότατα από οχυρωματικές κατασκευές που αποτελούσαν τμήματα της οχύρωσης της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας και χρονολογούνται από τα αρχαϊκά έως τα ελληνιστικά χρόνια, ένα διμερές κτήριο, πιθανόν ιερό, η κατασκευή του οποίου ανάγεται στον 6ο αι. π.Χ., τμήματα τοίχων από δημόσια κτήρια, καθώς και πλήθος κινητών ευρημάτων. Οι αρχαιότητες που ήλθαν στο φως κατά τη διάρκεια της ανασκαφής μπορούν να χαρακτηριστούν ως ιδιαίτερα σημαντικές για την ιστορία και την τοπογραφία της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας. Δεδομένου ότι ο εν λόγω χώρος είναι όμορος με τον κηρυγμένο χώρο της Παλαιόπολης, οι αποκαλυφθείσες αρχαιότητες σχετίζονται άμεσα με τις ορατές αρχαιότητες που σώζονται εκεί και αποτελούν τμήματα των ιερών και του λιμανιού του Αλκινόου της αρχαίας πόλης της Κέρκυρας (εικ. 3-4).

Κανόνι

Οικόπεδα Βουτσελά και Δουκάκη

Τα παραπάνω οικόπεδα βρίσκονται στη συνοικία του Φιγαρέτου στο Κανόνι, όπου έχουν εντοπιστεί τμήματα του πολεοδομικού ιστού της αρχαίας πόλης (οικίες-εργαστήρια) κοντά στο εμπορικό, Υλλαικό λιμάνι (σημερινή λιμνοθάλασσα Χαλικιόπουλου). Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε στα εν λόγω οικόπεδα έφερε στο φως σημαντικές αρχαιότητες, οι οποίες διασώζονται σε πολύ καλή κατάσταση και συνενώνονται μεταξύ τους συγκροτώντας μια οικοδομική νησίδα. Πρόκειται για κατάλοιπα κτηριακών εγκαταστάσεων, τα οποία αποτελούν ένα ενιαίο οικιστικό σύνολο που περικλείεται από κύριες οδούς και στενωπούς. Σημαντικά στοιχεία της έρευνας στους δύο χώρους είναι η εύρεση κεραμικής στο στρώμα θεμελίωσης δύο αναλημματικών τοίχων που χρονολογείται στην υστερογεωμετρική-υπογεωμετρική περίοδο (οικ. Δουκάκη). Επίσης, στις επιχώσεις των αρχαίων δρόμων βρέθηκε σημαντικός αριθμός οστράκων ελληνιστικής κεραμικής, καθώς και μεγάλος αριθμός νομισμάτων (οικ. Βουτσελά). Όπως προκύπτει

από τα ανασκαφικά δεδομένα, τα δύο οικόπεδα αποτελούσαν ζωτικό χώρο της πόλης με μεγάλη διάρκεια ζωής και, επομένως, πολλές και διαφορετικές φάσεις χρήσης: ένα χώρο που έδωσε πέρα από το ιδιαίτερα σημαντικό σύνολο της υστερογεωμετρικής κεραμικής και πολλά στοιχεία για το ρυμοτομικό ιστό της αρχαίας πόλης από τα πολύ

Εικ. 3. Γαρίτσα. Οικόπεδο πρώην εργοστασίου «Δεσύλλα». Αποψη της ανασκαφής, όπου διακρίνεται το διμερές κτήριο (ιερό).

Εικ. 4. Γαρίτσα. Οικόπεδο πρώην εργοστασίου «Δεσύλλα». Ενδεικτική μελανόμορφη κεραμική.

Εικ. 5. Φιγαρέτο. Οικόπεδα Βουτσελά και Δουκάκη. Γενική άποψη της ανασκαφής (αριστερά οικ. Βουτσελά, δεξιά οικ. Δουκάκη).

Εικ. 6. Φιγαρέτο. Ενδεικτική υστερογεωμετρική κεραμική (οικ. Δουκάκη).

πρώιμα χρόνια μέχρι και την ύστερη αρχαιότητα (εικ. 5-6).

Περιοχή Ανεμόμυλος

Οικόπεδο Μ. Πιέρρη

Το παραπάνω οικόπεδο βρίσκεται στην περιοχή του Ανεμόμυλου, η ευρύτερη περιοχή του οποίου έχει ταυτιστεί από την αρχαιολογική έρευνα με το λιμάνι του Αλκινόου. Αποκα-

Εικ. 7. Ανεμόμυλος. Οικόπεδο Μ. Πιέρρη. Τμήμα του λιμενοβραχίονα.

λύφθηκε τμήμα ισχυρού λιμενοβραχίονα με άνοιγμα 6,40 μ. για τη ρυμούλκηση των πλοίων – αντίστοιχες κατασκευές είχαν αποκαλυφθεί κατά το παρελθόν στο γειτονικό οικόπεδο Αρίων –, ενώ σε ψηλότερα στρώματα αποκαλύφθηκε κτήριο ρωμαϊκών χρόνων. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι κάτω από το κτήριο αυτό, αλλά και σε όλη σχεδόν την έκταση του εσωτερικού χώρου των λιμενικών εγκαταστάσεων, εντοπίστηκαν δύο σημαντικές τεχνητές επιχώσεις. Η αρχαιότερη χρονολογείται στα αρχαϊκά χρόνια και πραγματοποιήθηκε προκειμένου να προεκταθεί η φυσική ακτογραμμή του χώρου για τη δημιουργία του λιμανιού (εικ. 7). Η νεότερη πραγματοποιήθηκε κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους, μετά την παύση λειτουργίας του χώρου ως λιμανιού και αποτελείται από πυκνό στρώμα κεραμικής, κυρίως από θραύσματα αμφορέων. Από την ανασκαφή του οικοπέδου προήλθε σημαντικός αριθμός ευρημάτων: συλλέχθηκαν 386 νομίσματα, μελανόμορφα και ερυθρόμορφα όστρακα, πολλές ενσφράγιστες λαβές αμφορέων, λυχνάρια με πλαστική διακόσμηση, όστρακα αγγείων τύπου *terra sigillata*, θραύσματα γυάλινων αγγείων και αρκετά μεταλλικά αντικείμενα. Ξεχωρίζουν δύο χάλκινες στλεγγίδες, εκ των οποίων η μια σώζεται ακέραιη, και σιδερένιος ακέραιος μονόμυξος λύχνος με λαβή (εικ. 8).

Δήμος Αγίου Γεωργίου Κέρκυρας, περιοχή «Ρεκίνι»

Οικόπεδο Πρωτοψάλτη

Στο παραπάνω οικόπεδο, μετά τον εντοπισμό αρχαιοτήτων κατά τον έλεγχο εκσκαφής θεμελίων, διενεργήθηκε ανασκαφική έρευνα τα έτη 2003 και 2004. Στο νότιο ήμισυ του οικοπέδου αποκαλύφθηκε αρκετά σημαντικό για την περιοχή εργαστήριο κεραμικής με τέσσερις κεραμικούς κλιβάνους, ένα ορθογώνιο κτήριο και δύο λεκάνες καθαρισμού

Εικ. 8. Ανεμόμυλος. Οικόπεδο Μ. Πιέρρη. Σιδερένιος λύχνος.

Εικ. 9. Ρεκίνη, οικόπεδο Πρωτοψάλτη. Μικρο-γραφικός πίθος από το χώρο ανατολικά του κτηρίου με μελανό γάνωμα και εγχάρακτο διάκοσμο.

Εικ. 10. Ρεκίνη, οικόπεδο Πρωτοψάλτη. Γενική άποψη της ανασκαφής.

του πηλού, το οποίο λειτούργησε από τους ύστερους κλασικούς έως τους πρώιμους ρωμαϊκούς χρόνους. Στο χώρο αποκαλύφθηκε εκτεταμένο στρώμα καταστροφής, ύστερα από την αφαίρεση του οποίου εντοπίστηκε σχεδόν ορθογώνιος χώρος με μεγάλο αριθμό μικρών και μεγάλων πήλινων αγγείων στο εσωτερικό του (πολλά πιθάρια μινιατούρες, ένα από τα οποία φέρει μελανό γάνωμα, καλαθίσκοι, άβαφα και μελαμβαφή σκυφίδια κτλ.) (εικ. 9- 10).

Δήμος Θιναλίου, Σιδάρι

Η αρχαιολογική θέση Canal d'Amour στο Σιδάρι ανακαλύφθηκε και ερευνήθηκε για πρώτη φορά κατά τη δεκαετία του 1960 από τον καθηγητή Αύγουστο Σορδίνα. Στο πλαίσιο αυτής της έρευνας αναδείχθηκε σε αρχαιολογική θέση μεζονος σημασίας για την έρευνα της προϊστορίας όχι μόνο για τα ελληνικά δεδομένα, αλλά για τον ευρύτερο μεσογειακό χώρο. Αποτελεί μια από τις ελάχιστες θέσεις, η στρωματογραφική ακολουθία της οποίας περιλαμβάνει κατάλοιπα της μεσολιθικής περιόδου στην Ελλάδα, και παράλληλα μια από τις σημαντικότερες και σπάνιες ακόμη και σήμερα θέσεις της Αρχαιότερης Νεολιθικής στη δυτική ηπειρωτική και νησιωτική χώρα. Η ανασκαφική έρευνα του 2004 υπήρξε σωστικού χαρακτήρα, πραγματοποιήθηκε, ωστόσο, με τη συνδρομή των πιο σύγχρονων κλάδων της αρχαιολογικής έρευνας. Στόχο είχε την ανασύσταση του παλαιοπεριβάλλοντος στην ευρύτερη περιοχή ελέγχου των ανθρώπων που έδρασαν στη θέση. Ερευνήθηκαν επτά συνολικά στρώματα, που αντιστοιχούν σε δύο ή τρεις χρονολογικές ενότητες. Το κατώτατο στρώμα αρχαιολογικού

ενδιαφέροντος, που αναγνωρίστηκε μόνο σε ένα τμήμα του ερευνημένου χώρου και κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας είναι πλούσιο σε οργανικά κατάλοιπα και όστρεα του γένους *Cardium* sp. Η θέση του στρώματος κάτω από την επιφάνεια της θάλασσας υπαγόρευσε την ειδική αντιμετώπισή του με τη συλλογή του και μελέτη με τη διαδικασία της επίπλευσης. Τα αμέσως επόμενα στρώματα, τρία στον αριθμό, περιείχαν κατάλοιπα ανθρώπινης δραστηριότητας, κεραμική, λιθοτεχνία, κατάλοιπα χερσαίας και θαλάσσιας πανίδας και αντιπροσωπεύουν φάσεις της νεολιθικής περιόδου, όπως μαρτυρεί η χαρακτηριστική κεραμική με εμπέστη διακόσμηση

Εικ. 11. Σιδάρι. Canal d'Amour. Άποψη του χώρου της ανασκαφής του 2004.

Εικ. 12. Σιδάρι. Τμήματα αγγείων με τη χαρακτηριστική εμπέστη διακόσμηση (impresso).

(*impresso*). Σημαντικό στοιχείο της έρευνας αποτελεί ο εντοπισμός, στα όρια των στρωμάτων αυτών, δύο επιφανειών κατοίκησης με κατάλοιπα ανθρώπινης δραστηριότητας, κεραμική, λιθοτεχνία, μάζες πηλού, κατάλοιπα τροφών και ίχνη καύσης. Το ανώτατο στρώμα απέδωσε αρχαιολογικά ευρήματα με χαρακτηριστικά της εποχής του Χαλκού στην Κέρκυρα. Η μελέτη του υλικού από την ανασκαφή βρίσκεται υπό δημοσίευση και θα δώσει νέα ώθηση στη μελέτη αφ' ενός του χαρακτήρα των παράκτιων θέσεων αυτής της περιόδου στο Ιόνιο και τον ευρύτερο χώρο της Αδριατικής, και αφ' ετέρου του ζητήματος της διασποράς και του χαρακτήρα των μεσολιθικών και πρώιμων νεολιθικών εγκαταστάσεων στη λεκάνη της Μεσογείου (εικ. 11-12).

Αλμυρός Περίθειας

Οικόπεδο Πρίφτη

Η ανασκαφική έρευνα που πραγματοποιείται από το 2005 στο παραπάνω οικόπεδο στη θέση «Κρεβατσούλα», έχει φέρει στο φως τον πρώτο τύμβο της πρώιμης εποχής του Χαλκού στην Κέρκυρα. Αρχικά, ιδρύθηκε κυκλικός περίβολος από μικρού και μεσαίου μεγέθους αδρά δουλεμένους πλακοειδείς ασβεστόλιθους και αργούς λίθους, αποτελούμενος, ουσιαστικά, από δύο τόξα (εικ. 13). Περικλείει κιβωτιόσχημο τάφο χωρίς καλυπτήρια πλάκα, με δάπεδο από αργούς λίθους και βότσαλα που περιείχε ταφή βρέφους ή νηπίου με το κρανίο στα Α. Στα νοτιοδυτικά του περιβόλου εντοπίστηκε ταφή ενήλικα που περιβαλλόταν από αργούς λίθους, με τα οστά αναμειγμένα με οστά ενός ή περισ-

σότερων ζώων. Εξωτερικά του περιβόλου ανακαλύφθηκε πηλοκατασκευή, διαμ. 1 μ. περίπου, άγνωστης λειτουργίας. Σε β' φάση κατασκευάστηκε εξωτερικός περίβολος συνιστάμενος από ημικύκλιο ή τόξο από λευκούς ασβεστόλιθους μεσαίου μεγέθους, αρχικά διευθετημένους πιθανώς σε διπλή σειρά. Έχει σημείο αναφοράς τον εσωτερικό περίβολο και τον κιβωτιόσχημο τάφο. Στο νότιο τμήμα του, σε οριζόντια θέση και με το στόμιο προσανατολισμένο στον εξωτερικό περίβολο βρέθηκε ταφικό δίωτο πιθοειδές αγγείο με το στόμιο καλυμμένο με λίθινη πλάκα, στο εσωτερικό του οποίου δεν εντοπίστηκαν οστά (εικ. 14). Εξωτερικά του εξωτερικού περιβόλου ανακαλύφθηκε ακόμη ένας κιβωτιόσχημος τάφος, κενός οστών και ευρημάτων. Οι στρωματογραφημένες αποθέσεις κεραμικής δίνουν σημαντικές πληροφορίες για τη χρονολόγηση και το χαρακτήρα του μνημείου, καθώς και για την ανθρώπινη δράση στην Κέρκυρα και την ευρύτερη περιοχή του βόρειου Ιονίου κατά την πρώιμη εποχή του Χαλκού. Σημαντικές ποσότητες εγχάρακτης κεραμικής ανασύρθηκαν από τις αποθέσεις του ιδρυτικού του τύμβου στρώματος VII, οι οποίες διακρίνονται σε τρεις ομάδες: 1) κεραμική με πυκνά διευθετημένες αβαθείς εγχάραξεις που απαντά στα χαλκολιθικά στρώματα της Αλβανίας (χωρίς ακριβή χρονολογικό προσδιορισμό για την περίπτωση του Αλμυρού), 2) κεραμική με εγχάρακτα γραμμικά μοτίβα ενίοτε γεμισμένα με λευκή επίθετη ουσία ή/και εμπέστα θέματα που ομοιάζει στην κεραμική του πολιτισμού *Cetina* των Δαλματικών ακτών, 3) κεραμική με εμπέστη σχοινοειδή διακόσμηση – *corded*

Εικ. 13. Αλμυρός Περίθειας, οικόπεδο Πρίφτη. Ο τύμβος στο στάδιο αποκάλυψης του φθινοπώρου 2005. Διακρίνονται οι δύο ταφικοί περίβολοι, ο κεντρικός κιβωτιόσχημος τάφος και οι δύο από τις τρεις συνολικά περιφερειακές ταφές.

Εικ. 14. Αλμυρός Περίθειας, οικόπεδο Πρίφτη. Το δίωτο πιθοειδές ταφικό αγγείο.

ware. Τα λοιπά κινητά ευρήματα συγκροτούν ομάδες πήλινων αντικειμένων, σφονδυλιών και διάτρητων οστράκων σε β' χρήση, καθώς και λίθινων λειασμένων (τριπήρας και αξίνη) και πελεκητών (αιχμές βελών, ξέστρα) εργαλείων. Επίσης, ανασύρθηκαν λίγες μάζες και ελάσματα καθαρού, πιθανώς, χαλκού. Η ίδρυση

του ταφικού μνημείου βάσει της κεραμικής τοποθετείται χρονικά στην ύστερη πρωτοελλαδική II ή πρώιμη III, δηλαδή, στο γ' ή στο τελευταίο τέταρτο της 3ης χιλιετίας π.Χ. καθιστώντας τον έναν από τους πρωιμότερους ταφικούς τύμβους στον ελλαδικό χώρο μαζί με τους αντίστοιχους της Λευκάδας.

Προϊστάμενοι

Αγλαΐα Καραμάνου (1999-2003)
Γαρυφαλιά Μεταλληνού (2003-2006)
Αικατερίνη Κάντα (2006-2008)
Γαρυφαλιά Μεταλληνού (2008-2010)

Ανασκαφές

Οικόπεδο Μπούζη
Οικόπεδο Βουτσελά και Δουκάκη
Οικόπεδο πρώην εργοστασίου «Δεσύλλα»

Οικόπεδο Μ. Πιέρρη
Οικόπεδο Πρωτοψάλτη
Σιδάρι
Οικόπεδο Πρίφτη

Υπεύθυνοι αρχαιολόγοι

Δ. Σακκάς, Αλ. Αλέξης
Τ. Προβατά
Ε. Μπονέλου, Τ. Προβατά, Α. Αλέξης, Ε. Γιαγκούδη,
Β. Γιούλη
Α. Αλέξης, Τ. Προβατά
Α. Παραμυθιώτης
Α. Παπαδέα, Χρ. Σπανοδήμος, Μ. Γκούμα
Ε. Μπουνιά, Δ. Σακκάς, Ε. Γιαγκούδη